

ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม การป้องกันโรคหิวาต์แอฟริกาในสุกร ของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อย ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย

นายไชยยากร ทาดวงตา¹ นางสาวกรรณา กาญจนเดมิย์²

บทคัดย่อ

การศึกษาความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม การป้องกันโรคหิวาต์แอฟริกาในสุกร ของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อย ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบความพร้อมในการป้องกันโรคของเกษตรกรในจังหวัดสุโขทัย และสามารถกำหนดแผนและมาตรการเพิ่มเติมเพื่อส่งเสริมและป้องกันโรคหิวาต์แอฟริกาในสุกรไม่ให้เกิดขึ้นในจังหวัดสุโขทัย โดยทำการสอบถามกลุ่มเกษตรกรจำนวน 344 ราย ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2563 - เดือนกุมภาพันธ์ 2564 ผลการศึกษาพบว่าเกษตรกรมีความรู้ด้านการป้องกันโรคหิวาต์แอฟริกาในสุกรอยู่ในระดับปานกลาง ในระดับดีและระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 40.7 37.8 และ 21.5 ตามลำดับ ความรู้ที่เกษตรกรมีมากที่สุด คือ การป้องกันโรคหิวาต์แอฟริกาในสุกรสามารถทำได้โดยการเปลี่ยนรองเท้า เสื้อผ้า และการพ่นยาฆ่าเชื้อยานพาหนะก่อนเข้าฟาร์ม ความรู้ที่เกษตรกรมีน้อยที่สุด คือ ความรู้เรื่องความคงทนของเชื้อในสิ่งแวดล้อมและผลิตภัณฑ์สุกร ด้านทัศนคติต่อการป้องกันโรคหิวาต์แอฟริกาในสุกรพบว่าเกษตรกรมีทัศนคติอยู่ในระดับปานกลาง ระดับบวกและระดับลบ คิดเป็นร้อยละ 86.3 11.92 และ 1.74 ตามลำดับ ประเด็นที่ทัศนคติบวกที่สุดคือ เกษตรกรเห็นด้วยว่าโรคหิวาต์แอฟริกาในสุกรเป็นโรคระบาดที่ร้ายแรงก่อความสูญเสียได้มาก และการพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อโรค การห้ามคนภายนอกและรถขนส่งสามารถป้องกันโรคเข้าฟาร์มได้ และประเด็นที่ทัศนคติเป็นลบมากที่สุด คือ เห็นว่าการป้องกันโรคดังกล่าวเป็นเรื่องยุ่งยากและมีต้นทุนสูง ในส่วนของพฤติกรรม การป้องกันโรคหิวาต์แอฟริกาในสุกรพบว่าเกษตรกรมีพฤติกรรมในระดับปานกลาง ระดับไม่ดีและระดับดี คิดเป็นร้อยละ 50.3 44.8 และ 4.9 ตามลำดับ การป้องกันโรคที่เกษตรกรปฏิบัติน้อยมาก ได้แก่ การเปลี่ยนเสื้อผ้าและรองเท้านก่อนเข้าพื้นที่เลี้ยงสัตว์ การฆ่าเชื้อหรือทำลายเชื้อโรคยานพาหนะก่อนเข้าฟาร์ม การป้องกันสัตว์พาหะนำโรค ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และทัศนคติ ความรู้และพฤติกรรม และ ทัศนคติและพฤติกรรม พบว่ามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันในระดับความสัมพันธ์ต่ำ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.278 0.370 และ 0.319 ($P < 0.01$) ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าการเพิ่มความรู้หรือทัศนคติอาจมีผลส่งเสริมให้เกษตรกรมีพฤติกรรมในการป้องกันโรคที่ดีขึ้น ดังนั้นเพื่อให้เกษตรกรมีการปฏิบัติตามมาตรการป้องกันโรคหิวาต์แอฟริกาในสุกร หน่วยงานรัฐต้องเร่งให้ความรู้โดยเน้นย้ำความรู้เรื่องอาการของโรค ความคงทนของเชื้อโรคและวิธีการทำลายเชื้อโรค อีกทั้งส่งเสริมการปฏิบัติตามมาตรการความปลอดภัยทางชีวภาพ โดยเน้นให้เกษตรกรมีทัศนคติบวกต่อมาตรการความปลอดภัยทางชีวภาพว่าสามารถทำให้เกษตรกรป้องกันโรคระบาดและมีอาชีพเลี้ยงสุกรที่ยั่งยืนได้

คำสำคัญ : ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม การป้องกัน โรคหิวาต์แอฟริกาในสุกร ผู้เลี้ยงสุกรรายย่อย จังหวัดสุโขทัย

ทะเบียนวิชาการเลขที่ :

¹สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสุโขทัย

²สำนักงานปศุสัตว์เขต 6

Survey on Knowledge, Attitude and Practice on African Swine Fever Disease Prevention of Smallholder pig farmers in Sukhothai Province

Chaiyakorn Taduanga¹ Karuna Kanchanatemiya²

Abstract

The objectives of this study are to Survey on Knowledge, Attitude, and Practice on African Swine Fever Disease (ASF) Prevention of Smallholder pig farmers in Sukhothai Province, to know readiness to protect their farm from ASF infection, and to set the protection plan and measures suitable for Sukhothai areas. The questionnaires were collected from 344 farmers, between November 2020 to February 2021. From knowledge survey, the farmers had fair, good, and poor level for 40.7, 37.8, and 21.5 % respectively. Most farmers known that changes clothes and shoes, vehicles disinfection, before farm entry, could protects their farm from ASF. But most of them do not know the persistence of the virus in environment and swine products. The attitude level of farmers is fair, positive, and negative for 86.3, 11.92, 1.74 % respectively. Most positive attitude is farmers thought that ASF is serious infectious disease, but can prevented by disinfection and not allow people and vehicles get into their farm. The most negative attitude is the disease prevention are inconvenient and costly. The survey shown the level of farmers practice are fair, poor, and good for 50.3, 44.8, and 4.9 % respectively. Almost farmers do not change clothes and shoes before get to the pen, and do not disinfect vehicles before get into the farm. The statistically significant association between knowledge and attitude is 0.278 ($P<0.01$), knowledge and practice 0.370 ($P<0.01$), attitude and practice is 0.319 ($P<0.01$). From those relationship, bring to the suggestion, to increase farmers ASF protection practice level, authority should educate farmers about ASF clinical sign, ASF virus persistency and how to disinfect them, and promote farmers attitude that biosecurity can prevent their farm from ASF infection.

Keywords: Knowledge Attitude and Practice, African Swine Fever, prevention, Smallholder pig farmers, Sukhothai Province.

Research Paper No :

¹Sukhothai Provincial Livestock office, Department of Livestock Development

²Regional Livestock Office 6, Department of Livestock Development

บทนำ

โรคคอตีบแอฟริกาในสุกร (African swine fever : ASF) เป็นโรคติดเชื้อไวรัสที่พบในสุกรและหมูป่า โรคนี้มีอัตราการตายสูงและพบการระบาดในหลายประเทศทั่วโลก โดยองค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (World Organization for Animal Health หรือ Office International des Epizooties; OIE) ได้รายงานสถานการณ์การระบาดของโรคคอตีบแอฟริกาในสุกรระหว่างปี พ.ศ. 2559 - พ.ศ. 2563 ว่าพบการเกิดโรคในทวีปแอฟริกา ทวีปยุโรป และทวีปเอเชีย สำหรับทวีปเอเชียเริ่มพบรายงานการระบาดครั้งแรกในประเทศจีนในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2561 และพบเพิ่มเติมอีกประเทศ 14 ได้แก่ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า สาธารณรัฐอินโดนีเซีย เป็นต้น ทั้งนี้พื้นที่ที่มีรายงานการระบาดของโรคคอตีบแอฟริกาในสุกรมากที่สุด คือ ทวีปยุโรป 21,578 ครั้ง จากรายงานทั้งหมด 32,265 ครั้ง ส่วนพื้นที่ที่มีความเสียหายจำนวนสัตว์มากที่สุด คือ ทวีปเอเชีย โดยสูญเสียสุกรไปทั้งสิ้น 6,733,791 ตัว คิดเป็นร้อยละ 82 ของจำนวนการสูญเสียสุกรจากการระบาดทั่วโลก (OIE, 2020) การระบาดของโรคคอตีบแอฟริกาในสุกรทำให้เกิดความเสียหายต่ออุตสาหกรรมเลี้ยงสุกรของประเทศที่เกิดโรคอย่างมาก ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่พบการระบาดของโรคคอตีบแอฟริกาในสุกร แต่หากเกิดการระบาดขึ้นจะเกิดความเสียหายได้มากเนื่องจากมีลักษณะการเลี้ยงสุกรที่คล้ายกับการเลี้ยงสุกรของประเทศเพื่อนบ้านที่เกิดโรค โดยมีการประเมินว่าหากเกิดการระบาดของโรคคอตีบแอฟริกาในสุกร จะสร้างความเสียหายต่ออุตสาหกรรมผลิตสุกรประมาณ 63,000 ล้านบาท (สำนักควบคุม ป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์, 2562)

โรคคอตีบแอฟริกาในสุกรติดต่อโดยการสัมผัสสุกรที่ติดเชื้อโดยตรงหรือโดยอ้อม เช่น การสัมผัสสิ่งแวดล้อม สิ่งของ หรือผลิตภัณฑ์ที่มีเชื้อปนเปื้อน ทั้งนี้โรคคอตีบแอฟริกาในสุกรยังไม่มีวัคซีนป้องกันโรค ดังนั้นในการป้องกันการแพร่กระจายของโรคเข้าสู่ฟาร์ม เกษตรกรจะต้องเข้มงวดการปฏิบัติตามมาตรการความปลอดภัยทางชีวภาพเพื่อป้องกันไม่ให้เชื้อโรคเข้าไปสัมผัสกับตัวสุกร (Gallardo *et al.*, 2015) ซึ่งมาตรการความปลอดภัยทางชีวภาพที่สำคัญในการป้องกันโรคคอตีบแอฟริกาในสุกร ได้แก่ การห้ามนำสุกรจากพื้นที่ที่เกิดโรคเข้าฟาร์ม การห้ามบริโภคผลิตภัณฑ์สุกรภายในฟาร์ม การห้ามบุคคลภายนอกและยานพาหนะโดยเฉพาะรถขนส่งสุกรเข้าฟาร์ม หรือหากจำเป็นต้องมีการฆ่าเชื้อโรคก่อนเข้าฟาร์ม การมีอ่างจุ่มน้ำยาฆ่าเชื้อก่อนเข้าสู่พื้นที่เลี้ยงสัตว์ การกำจัดแมลงวันและแมลงหรือสัตว์พาหะอื่น ๆ ซึ่งสามารถเป็นพาหะเชิงกลได้ ทั้งนี้ผู้เลี้ยงสุกรต้องมีความรู้เกี่ยวกับโรคและการป้องกันโรคที่ถูกต้องด้วย (Jurado *et al.*, 2018)

จังหวัดสุโขทัยมีผู้เลี้ยงสุกรจำนวน 2,602 ราย มีสุกรจำนวน 57,906 ตัว เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยที่เลี้ยงสุกรไม่เกิน 50 ตัว (ตารางที่ 1, ข้อมูลจากฐานข้อมูลผู้เลี้ยงสัตว์ กรมปศุสัตว์ ณ วันที่ 30 กันยายน 2562) ซึ่งได้รับการอบรมให้ความรู้เรื่องโรคคอตีบแอฟริกาในสุกรและมีการส่งเสริมให้เกษตรกรปฏิบัติตามหลักความปลอดภัยทางชีวภาพ อย่างไรก็ตามเพื่อให้ทราบระดับความพร้อมในการป้องกันโรคองค์การอนามัยโลกได้แนะนำให้สำรวจความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของเกษตรกร เพื่อให้สามารถวางแผนการณรงค์และป้องกันการเกิดโรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ (World Health Organization, 2008) ดังนั้นการสำรวจความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันโรคคอตีบแอฟริกาในสุกรจะทำให้ทราบความพร้อมในการป้องกันโรคของเกษตรกรในจังหวัดสุโขทัย อีกทั้งช่วยให้สามารถกำหนดแผนดำเนินการและมาตรการเพิ่มเติมเพื่อส่งเสริมและป้องกันโรคคอตีบแอฟริกาในสุกรไม่ให้เกิดขึ้นกับเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรในจังหวัดสุโขทัยได้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนเกษตรกรและจำนวนสุกรในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย

อำเภอ	ผู้เลี้ยงสุกรขนาดใหญ่		ผู้เลี้ยงสุกรขนาดกลาง		ผู้เลี้ยงสุกรรายย่อย		รวมจำนวน เกษตรกร (ราย)	รวมจำนวน สุกร (ตัว)
	จำนวน ราย	จำนวนสุกร (ตัว)	จำนวน ราย	จำนวนสุกร (ตัว)	จำนวน ราย	จำนวนสุกร (ตัว)		
กงไกรลาศ	12	9,816	42	4,612	1,040	10,192	1,094	24,620
ศรีรีมาศ	1	1,250	20	1,890	387	4,336	408	7,476
ทุ่งเสลี่ยม	0	0	5	395	113	1,169	118	1,564
บ้านด่านลานหอย	0	0	9	859	120	1,637	129	2,496
เมืองสุโขทัย	2	1,100	19	1,834	195	3,291	216	6,225
ศรีนคร	0	0	4	672	73	753	77	1,425
ศรีสัชนาลัย	3	2,200	17	1,631	233	2,612	253	6,443
ศรีสำโรง	2	1,654	21	2,092	94	1,507	117	5,253
สวรรคโลก	0	0	8	601	182	1,803	190	2,404
รวม	20	16,020	145	14,586	2,437	27,300	2,602	57,906

อุปกรณ์และวิธีการ

1. อุปกรณ์

แบบสอบถามความรู้ ทักษะคติ และพฤติกรรมการป้องกันโรคคอหิวด์แอฟริกาในสุกร ของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อย ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย

2. วิธีการ

2.1 สร้างแบบสอบถามโดยแบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโรคคอหิวด์แอฟริกาในสุกร ทักษะคติในการป้องกันโรคคอหิวด์แอฟริกาในสุกร และพฤติกรรมการปฏิบัติในการป้องกันโรคคอหิวด์แอฟริกาในสุกร

2.2 ทำการทดสอบแบบสอบถาม โดยการนำไปสอบถามเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อยในจังหวัดสุโขทัยซึ่งไม่ได้อยู่ในกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

2.3 เก็บข้อมูลเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อย ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย ทั้งหมด 344 ราย แบ่งจำนวนตัวอย่างไปแต่ละอำเภอตามสัดส่วนจำนวนผู้เลี้ยงสุกรของแต่ละอำเภอ (ตารางที่2) โดยใช้แบบสอบถามด้วยวิธีการสัมภาษณ์ ทำการเก็บข้อมูลในช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2563 – กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 คำนวนจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาตามวิธีของ Taro Yamane มีสูตรคำนวณดังนี้

$$n_0 = N / (1 + N(e)^2)$$

n_0 = จำนวนตัวอย่าง

N = จำนวนประชากรที่ศึกษา (2,437 ราย)

e = ค่าความคลาดเคลื่อนที่กำหนดไว้ 5% (0.05)

ตารางที่ 2 จำนวนเกษตรกรที่ตอบแบบสอบถามในแต่ละอำเภอ

อำเภอ	จำนวนตัวอย่าง	ร้อยละ
กงไกรลาศ	146	42.4
คีรีมาศ	55	16.0
ทุ่งเสลี่ยม	16	4.7
บ้านด่านลานหอย	17	4.9
เมืองสุโขทัย	28	8.1
ศรีนคร	10	2.9
ศรีสัชชนาลัย	33	9.6
ศรีสำโรง	13	3.8
สวรรคโลก	26	7.6
รวม	344	100

2.4 รวบรวมข้อมูลและนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปในคอมพิวเตอร์ โปรแกรม Microsoft Excel Version 2019 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.4.1 แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานนำมาแจกแจงหาความถี่และหาร้อยละ

2.4.2 ข้อมูลความรู้ ทักษะคติ และพฤติกรรมการป้องกันโรคคหิวาต์แอฟริกาในสุกร ของเกษตรกรนำมาวิเคราะห์หาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย

2.4.3 แบบสอบถามความรู้ในการป้องกันโรคคหิวาต์แอฟริกาในสุกร การให้คะแนนแต่ละข้อ คือ ตอบถูก ให้ 1 คะแนน ตอบผิดให้ 0 คะแนน และจัดกลุ่มความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคคหิวาต์แอฟริกาในสุกร เป็น 3 กลุ่มตามหลักเกณฑ์โดยใช้คะแนน ดังนี้

ความรู้ระดับดี มีคะแนน ร้อยละ 66.8 – 100

ความรู้ระดับปานกลาง มีคะแนน ร้อยละ 33.4 – 66.7

ความรู้ต่ำ มีคะแนน ร้อยละ 0 – 33.3

2.4.4 แบบสอบถามทัศนคติในการป้องกันโรคคหิวาต์แอฟริกาในสุกร ใช้การวัดแบบลิเคิร์ต (Likert's method) โดยกำหนดคำตอบเป็น 5 ตัวเลือก ได้แก่ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ไม่เห็นด้วย ไม่แน่ใจ เห็นด้วย เห็นด้วยอย่างยิ่ง หากเป็นคำถามทัศนคติเชิงบวก คะแนนเรียงจาก 1,2,3,4,5 ตามลำดับ หากเป็นคำถามทัศนคติเชิงลบ คะแนนจะเรียง 5,4,3,2,1 ตามลำดับ และจัดกลุ่มทัศนคติในการป้องกันโรคคหิวาต์แอฟริกาในสุกรตามคะแนนเฉลี่ยของผู้ตอบแบบสอบถามเป็น 3 กลุ่ม โดยมีความกว้างของชั้น ดังนี้

$$\begin{aligned}
 \text{ความกว้างของชั้น} &= (\text{คะแนนสูงสุด}-\text{คะแนนต่ำสุด})/\text{จำนวนชั้น} \\
 &= (5-1)/3 \\
 &= 1.33
 \end{aligned}$$

ดังนั้น ค่าคะแนนเฉลี่ยทัศนคติ สามารถแบ่งได้ ดังนี้

ทัศนคติบวก	มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ	3.68-5.00
ทัศนคติเป็นกลาง	มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ	2.34-3.67
ทัศนคติลบ	มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ	1.00-2.33

2.4.5 แบบสอบถามพฤติกรรมการปฏิบัติในการป้องกันโรคคหิวแอฟริกาในสุกร โดยกำหนดคำตอบเป็น 3 ระดับ คือ ทำทุกครั้งให้ 3 คะแนน ทำบางครั้งให้ 2 คะแนน และไม่ทำให้ 1 คะแนน นำคะแนนเฉลี่ยมาจัดกลุ่มพฤติกรรมการปฏิบัติ โดยมีความกว้างของชั้น ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ความกว้างของชั้น} &= (\text{คะแนนสูงสุด}-\text{คะแนนต่ำสุด})/\text{จำนวนชั้น} \\ &= (3-1)/3 \\ &= 0.66 \end{aligned}$$

ดังนั้น ค่าคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรม สามารถแบ่งได้ ดังนี้

พฤติกรรมการปฏิบัติอยู่ในระดับดี มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.34-3.00

พฤติกรรมการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.67-2.33

พฤติกรรมการปฏิบัติอยู่ในระดับต่ำ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.00-1.66

2.4.6 หาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันโรคคหิวแอฟริกาในสุกรของเกษตรกรโดยใช้วิธีการทางสถิติ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยวิธีการทางสถิติ โดยใช้สถิติ Spearman correlation ในการหาความสัมพันธ์

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อย ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย

จากการศึกษาพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงร้อยละ 62.3 และเพศชายร้อยละ 37.7 โดยมีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 55 ปี s.d.=10.0 ผู้ที่มีอายุมากที่สุด 83 ปี และมีอายุน้อยที่สุด 25 ปี เกษตรกรมีประสบการณ์การเลี้ยงเฉลี่ย 7.9 ปี s.d.=5.9 เลี้ยงนานที่สุด 30.0 ปี และเลี้ยงสั้นที่สุดน้อยกว่า 1 ปี จำนวนสุกรที่เลี้ยงเฉลี่ยเท่ากับ 17.3 ตัว s.d.=13.2 เลี้ยงมากที่สุด 50 ตัว และเลี้ยงน้อยที่สุด 1 ตัว เมื่อถามลักษณะการเลี้ยงพบว่ามีเกษตรกรถึงร้อยละ 71.2 ที่เลี้ยงสุกรแม่พันธุ์เพื่อขายลูกหรือเลี้ยงเป็นสุกรขุน นอกจากนี้ยังพบว่าเกษตรกรเพียงร้อยละ 7.6 ที่เลี้ยงสุกรเป็นอาชีพหลักอาชีพเดียว

2. ความรู้ในการป้องกันโรคคหิวแอฟริกาในสุกร

จากการศึกษาความรู้ในการป้องกันโรคคหิวแอฟริกาในสุกร ของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อยในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย จำนวน 344 ราย จำนวน 10 ข้อ พบว่าเกษตรกรมีความรู้ในระดับดีร้อยละ 37.8 ความรู้ในระดับปานกลางร้อยละ 40.7 และความรู้ในระดับต่ำร้อยละ 21.5 เมื่อพิจารณารายอำเภอพบว่าอำเภอศรีสำโรงมีความรู้ในระดับดีในสัดส่วนที่สูงที่สุด และอำเภอบางบาลมีสัดส่วนต่ำที่สุด (ตารางที่ 3)

เมื่อพิจารณาเป็นรายคำถามพบว่าเกษตรกรมีความรู้มากที่สุดในเรื่องของการปฏิบัติเพื่อการป้องกันโรค คือ รู้ว่าการเปลี่ยนรองเท้า เสื้อผ้า และการพ่นยาฆ่าเชื้อยานพาหนะก่อนเข้าฟาร์มเป็นการป้องกันโรคคหิวแอฟริกาในสุกร และรู้ว่าสามารถป้องกันโรคได้โดยการห้ามรถคนสุกร รถจับสุกร และบุคคลภายนอกเข้าฟาร์ม โดยตอบถูกคิดเป็นร้อยละ 79.4 และ 78.5 ตามลำดับ ส่วนความรู้ที่เกษตรกรรู้น้อยที่สุดเป็นเรื่องความคงทนของเชื้อโรค โดยเกษตรกรที่รู้ว่าเชื้อโรคคหิวแอฟริกาในสุกรสามารถอยู่ในเนื้อสุกรแช่เย็นได้นาน 3 เดือน และการทำลายเชื้อโรคในสิ่งแวดล้อมต้องพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อทิ้งไว้อย่างน้อย 30 นาที มีเพียงร้อยละ 32.0 และ 41.9 ตามลำดับ (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 3 ระดับความรู้ในการป้องกันโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกร ของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อย ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย จำนวน 344 ราย จำแนกตามอำเภอ

อำเภอ	จำนวนเกษตรกรที่มีระดับความรู้ (ร้อยละ)			
	ดี	ปานกลาง	ต่ำ	รวม
กงไกรลาศ	43 (29.4)	52 (35.6)	51 (34.9)	146 (100)
คีรีมาศ	13 (23.6)	33 (60)	9 (16.4)	55 (100)
ทุ่งเสลี่ยม	0 (0)	14 (87.5)	2 (12.5)	16 (100)
บ้านด่านลานหอย	13 (76.5)	4 (23.5)	0 (0)	17 (100)
เมือง	15 (53.6)	9 (32.1)	4 (14.3)	28 (100)
ศรีนคร	3 (30)	2 (20)	5 (50)	10 (100)
ศรีสัชนาลัย	19 (57.5)	12 (36.4)	2 (6.1)	33 (100)
ศรีสำโรง	13 (100)	0 (0)	0 (0)	13 (100)
สวรรคโลก	11 (42.3)	14 (53.9)	1 (3.8)	26 (100)
รวมทุกอำเภอ	130 (37.8)	140 (40.7)	74 (21.5)	344 (100)

ตารางที่ 4 ความรู้ในการป้องกันโรคคหิวแอฟริกาในสุกร ของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อย ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย จำนวน 344 ราย จำแนกตามอำเภอ

คำถาม	จำนวนเกษตรกรที่ตอบถูก (ร้อยละ)									
	เมือง	ศรีสำโรง	ศรีสัชนาลัย	ทุ่งเสลี่ยม	สวรรคโลก	ศรีนคร	คีรีมาศ	กงไกรลาศ	บ้านด่านลานหอย	รวมทุกอำเภอ
1. โรคคหิวแอฟริกาในสุกรพบในสุกร และหมูป่า	21 (75.0)	13 (100)	21 (63.6)	14 (82.4)	12 (75.0)	22 (84.6)	6 (60)	45 (81.8)	74 (50.7)	229 (66.6)
2. โรคคหิวแอฟริกาในสุกรติดต่อได้ง่ายอัตราการตายสูง	20 (71.4)	13 (100)	19 (57.6)	17 (100)	8 (50.0)	21 (80.8)	2 (20)	45 (81.8)	78 (53.4)	223 (64.8)
3. โรคคหิวแอฟริกาในสุกรไม่มีวัคซีนป้องกันโรค	21 (75.0)	13 (100)	22 (66.7)	13 (76.5)	1 (6.3)	14 (53.8)	0 (0)	10 (18.2)	59 (40.4)	153 (44.5)
4. โรคคหิวแอฟริกาในสุกรติดต่อจากการสัมผัสเชื้อโรคในสิ่งแวดล้อมและจากการกินเศษอาหารที่มีเนื้อสุกร	17 (60.7)	13 (100)	22 (66.7)	13 (76.5)	7 (43.8)	14 (53.8)	3 (30)	29 (52.7)	63 (43.2)	181 (52.6)
5. การทำลายเชื้อโรคนี้ในสิ่งแวดล้อมต้องพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อทิ้งไว้นาน 30 นาที	13 (46.4)	13 (100)	25 (75.8)	13 (76.5)	0 (0)	10 (38.5)	2 (20)	9 (16.4)	59 (40.4)	144 (41.9)
6. เชื้อโรคนี้นี้มีชีวิตในเนื้อสุกรแช่เย็นได้นานถึง 3 เดือน	14 (50.0)	13 (100)	24 (72.7)	11 (64.7)	0 (0)	6 (23.1)	2 (20)	9 (16.4)	31 (21.2)	110 (32.0)
7. พาหะนำโรคคหิวแอฟริกาในสุกร ได้แก่ เครื่องนุ่งห่ม อุปกรณ์เลี้ยงสัตว์ ยานพาหนะ แมลง	19 (67.9)	13 (100)	25 (75.8)	10 (58.8)	16 (100)	20 (76.9)	5 (50)	37 (67.3)	81 (55.5)	226 (65.7)
8. อาการของโรคคหิวแอฟริกาในสุกร ได้แก่ ใช้สูง ตายเฉียบพลัน แท้ง มีเลือดออกใต้ผิวหนัง ท้องเสียเป็นมูกเลือด	20 (71.4)	13 (100)	22 (66.7)	14 (82.4)	0 (0)	11 (42.3)	5 (50)	12 (21.8)	61 (41.8)	158 (45.9)
9. สามารถป้องกันโรคได้โดยการห้ามรถขนส่งสุกร รถจับสุกร และบุคคลภายนอกเข้าฟาร์ม	24 (85.7)	13 (100)	30 (90.9)	16 (94.1)	16 (100)	21 (80.8)	8 (80)	48 (87.3)	94 (64.4)	270 (78.5)
10. การเปลี่ยนรองเท้า เสื้อผ้า และการพ่นยาฆ่าเชื้อยานพาหนะก่อนเข้าฟาร์มเป็นการป้องกันโรคคหิวแอฟริกาในสุกร	25 (85.7)	13 (100)	29 (87.9)	17 (100)	16 (100)	20 (76.9)	8 (80)	48 (87.3)	98 (67.1)	273 (79.4)

3. ทักษะในการป้องกันโรคหิวาต์แอฟริกาในสุกร

จากการศึกษาทักษะในการป้องกันโรคหิวาต์แอฟริกาในสุกร ของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อย ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัยพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีทักษะอยู่ในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 86.3 รองลงมามีทักษะดีเป็นบวกคิดเป็นร้อยละ 11.9 และมีทักษะดีลบคิดเป็นร้อยละ 1.7 หากพิจารณาเป็นรายอำเภอพบว่าอำเภอศรีสำโรง มีระดับทักษะดีที่สุดในสัดส่วนที่สูงที่สุดคิดเป็นร้อยละ 100 ส่วนอำเภอศรีนคร และอำเภอทุ่งเสลี่ยม มีระดับทักษะดีที่สุดในสัดส่วนที่ต่ำที่สุดคิดเป็นร้อยละ 0 ทั้งสองอำเภอ (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 ระดับทักษะในการป้องกันโรคหิวาต์แอฟริกาในสุกร ของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อย ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย จำนวน 344 ราย จำแนกตามอำเภอ

อำเภอ	จำนวนเกษตรกรที่มีระดับทักษะ (ร้อยละ)			
	บวก	ปานกลาง	ลบ	รวม
กงไกรลาศ	7 (4.8)	137 (93.8)	2 (1.4)	146 (100)
ศรีรีมาศ	2 (3.6)	53 (96.4)	0 (0)	55 (100)
ทุ่งเสลี่ยม	0 (0)	14 (87.5)	2 (12.5)	16 (100)
บ้านด่านลานหอย	6 (35.3)	11 (64.7)	0 (0)	17 (100)
เมือง	5 (17.9)	23 (82.1)	0 (0)	28 (100)
ศรีนคร	0 (0)	10 (100)	0 (0)	10 (100)
ศรีสำโรง	7 (21.2)	24 (72.7)	2 (6.1)	33 (100)
ศรีสำโรง	13 (100)	0 (0)	0 (0)	13 (100)
สวรรคโลก	1 (3.8)	25 (96.2)	0 (0)	26 (100)
รวมทุกอำเภอ	41 (11.9)	297 (86.3)	6 (1.7)	344 (100)

เมื่อพิจารณาทักษะของเกษตรกรในแต่ละคำถามพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีทักษะในการป้องกันโรคหิวาต์แอฟริกาในสุกรระดับปานกลาง จำนวน 8 ข้อ และมีระดับทักษะดีบวก จำนวน 2 ข้อ และไม่ข้อใดที่ทักษะดีเป็นลบ ประเด็นที่เกษตรกรมีทักษะดีที่เป็นบวกมากที่สุด คือ เกษตรกรเห็นว่าโรคหิวาต์แอฟริกาในสุกรเป็นโรคระบาดที่ร้ายแรงก่อความสูญเสียได้มาก แต่สามารถป้องกันได้ด้วยวิธีการพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อโรค การห้ามบุคคลภายนอกและรถขนส่งสุกรเข้าฟาร์ม อย่างไรก็ตามเกษตรกรมีทักษะดีที่เป็นลบมากที่สุดในประเด็นที่ว่า การปฏิบัติเพื่อการป้องกันโรคดังกล่าวเป็นเรื่องยุ่งยากและมีต้นทุนสูง (ตารางที่ 6)

4. พฤติกรรมการป้องกันโรคหิวาต์แอฟริกาในสุกร

จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการป้องกันโรคหิวาต์แอฟริกาในสุกรในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 50.3 รองลงมาพฤติกรรมในระดับต่ำคิดเป็นร้อยละ 44.8 และมีพฤติกรรมในระดับดีเพียงร้อยละ 4.9 เมื่อพิจารณาเป็นรายอำเภอพบว่าเกษตรกรของอำเภอบ้านด่านลานหอยมีพฤติกรรมระดับดีในสัดส่วนที่สูงที่สุดร้อยละ 41.2 และมี 5 อำเภอที่ไม่มีเกษตรกรที่มีพฤติกรรมในระดับดี คือ อำเภอศรีรีมาศ อำเภอทุ่งเสลี่ยม อำเภอศรีนคร อำเภอศรีสำโรง และอำเภอสวรรคโลก นอกจากนี้พบว่าเกษตรกรของอำเภอกงไกรลาศมีพฤติกรรมระดับต่ำมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 84.9 (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 6 ทักษะในการป้องกันโรคคอตีบในสุกร ของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อย ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย จำนวน 344 ราย จำแนกตามอำเภอ

คำถาม	ค่าเฉลี่ยทัศนคติของเกษตรกรผู้ตอบแบบสอบถาม (ระดับทัศนคติ)									
	เมือง	ศรีสำโรง	ศรีสัชนาลัย	ทุ่งเสลี่ยม	สวรรคโลก	ศรีนคร	ศรีมาศ	กงไกรลาศ	บ้านด่านลานหอย	รวมทุกอำเภอ
1. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าโรคคอตีบในสุกรเป็นโรคระบาดที่ร้ายแรงก่อความสูญเสียได้มาก	3.6	4.0	4.0	4.1	4.1	3.9	3.8	3.9	3.6	3.9 (บวก)
2. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าโรคคอตีบในสุกรสามารถป้องกันได้	3.3	4.0	3.9	2.7	2.8	3.0	3.0	3.5	3.4	3.4 (ปานกลาง)
3. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าโรคคอตีบในสุกรอาจเกิดกับฟาร์มของท่านและทำให้สุกรท่านเสียหาย	3.5	4.0	3.7	3.4	4.2	3.2	3.6	3.3	3.3	3.5 (ปานกลาง)
4. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าฟาร์มของท่านในขณะนี้สามารถป้องกันโรคคอตีบในสุกร	3.4	4.0	2.9	2.3	2.6	2.4	2.3	3.4	3.6	3.1 (ปานกลาง)
5. ท่านต้องการปรับปรุงระบบการป้องกันโรคในฟาร์มของท่านเพื่อป้องกันความเสียหายจากโรคคอตีบในสุกร	3.6	4.0	3.5	3.2	4.3	3.9	3.6	3.6	4.0	3.7 (ปานกลาง)
6. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าหากเกิดการระบาดของโรคในจังหวัดสุโขทัยท่านต้องหยุดเลี้ยงสุกรเพื่อหยุดการระบาดของโรค	3.1	4.0	4.3	2.1	2.0	2.1	2.5	2.2	3.2	2.6 (ปานกลาง)
7. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าหากเกิดการระบาดของโรคในรัศมี 1 กิโลเมตร ท่านพร้อมทำลายสุกรทั้งหมดในฟาร์มของท่านเพื่อหยุดการระบาดของโรค	2.7	3.0	3.0	2.3	2.7	2.2	2.7	2.1	3.2	2.5 (ปานกลาง)
8. ท่านพร้อมจะเปลี่ยนอาชีพหากไม่สามารถเลี้ยงสุกรต่อไปได้	2.9	4.0	3.1	1.6	2.6	2.9	2.6	2.3	3.6	2.6 (ปานกลาง)
9. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าการพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อโรค การห้ามคนภายนอกและรถขนส่งเข้าฟาร์มสามารถป้องกันโรคคอตีบในสุกรได้	3.9	3.0	3.5	4.1	4.4	3.5	4.0	3.8	4.1	3.8 (บวก)
10. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าการป้องกันโรคตามข้อ 9 เป็นเรื่องยุ่งยากและมีต้นทุนสูง	2.8	4.0	2.4	1.7	2.5	2.4	2.2	2.4	3.0	2.4 (ปานกลาง)

หมายเหตุ : ข้อที่ 1-9 เป็นคำถามเชิงบวก และข้อที่ 10 เป็นคำถามเชิงลบ

ตารางที่ 7 ระดับพฤติกรรมในการป้องกันโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกร ของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อย ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย จำนวน 344 ราย จำแนกตามอำเภอ

อำเภอ	จำนวนเกษตรกรที่มีระดับพฤติกรรม (ร้อยละ)			
	ดี	ปานกลาง	ต่ำ	รวม
กงไกรลาศ	1 (0.7)	21 (0.7)	124 (84.9)	146 (100)
คีรีมาศ	0 (0)	41 (74.5)	14 (25.5)	55 (100)
ทุ่งเสลี่ยม	0 (0)	15 (93.8)	1 (6.3)	16 (100)
บ้านด่านลานหอย	7 (41.2)	10 (41.2)	0 (0)	17 (100)
เมือง	3 (10.7)	24 (85.7)	1 (3.6)	28 (100)
ศรีนคร	0 (0)	7 (70)	3 (30)	10 (100)
ศรีสัชนาลัย	6 (18.2)	20 (60.6)	7 (21.2)	33 (100)
ศรีสำโรง	0 (0)	13 (100)	0 (0)	13 (100)
สวรรคโลก	0 (0)	22 (84.6)	4 (15.4)	26 (100)
รวม	17 (4.9)	173 (50.3)	154 (44.8)	344 (100)

เมื่อพิจารณาแต่ละคำถามการปฏิบัติพบว่าพฤติกรรมในการป้องกันโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกร ที่เกษตรกรปฏิบัติมากที่สุด คือ ไม่เลี้ยงสุกรด้วยเศษอาหารคิดเป็นร้อยละ 69.8 รองลงมาคือ หากพบสุกรป่วยตาย ผิดปกติเกษตรกรจะแจ้งเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์หรือผู้นำชุมชนทันที และเกษตรกรไม่ใช้ฟ่อนหรือมีคนผสมเทียม ร่วมกับพาร์มอื่น คิดเป็นร้อยละ 49.1 และ 48.8 ตามลำดับ ส่วนพฤติกรรมการปฏิบัติในข้ออื่นๆ มีการปฏิบัติที่น้อยมากโดยเฉพาะประเด็นการเปลี่ยนเสื้อผ้าและรองเท้าก่อนเข้าพื้นที่เลี้ยงสัตว์ และการให้รถจับสุกรเข้ามา ในพื้นที่เลี้ยงสุกรพบว่าการปฏิบัติเพียงร้อยละ 7.0 และ 9.3 ตามลำดับ (ตารางที่ 8)

5. ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกร

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกร ใช้ค่าสหสัมพันธ์ Spearman's correlation coefficient ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่มากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 95 พบว่าความสัมพันธ์ของ ความรู้และทักษะ ความรู้และพฤติกรรม และ ทักษะและพฤติกรรม มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันในระดับความสัมพันธ์ต่ำ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.278 0.370 และ 0.319 ตามลำดับ (ตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 ค่าสหสัมพันธ์ Spearman's correlation coefficient ระหว่างความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการป้องกันโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกร ของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อย ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย จำนวน 344 ราย

	ความรู้	ทักษะ	พฤติกรรม
ความรู้	1.000	0.278*	0.370*
ทักษะ	0.278*	1.000	0.319*
พฤติกรรม	0.370*	0.319*	1.000

หมายเหตุ * ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่มากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 99

ตารางที่ 8 พฤติกรรมในการป้องกันโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกร ของเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อย ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย จำนวน 344 ราย จำแนกตามอำเภอ

คำถาม	จำนวนเกษตรกรที่ปฏิบัติถูกต้องในการป้องกันโรค (ร้อยละ)									
	เมือง	ศรีสำโรง	ศรีสัชนาลัย	ทุ่งเสลี่ยม	สวรรคโลก	ศรีนคร	คีรีมาศ	กงไกรลาศ	บ้านด่านลานหอย	รวมทุกอำเภอ
1. ฟาร์มของท่านมีรั้วล้อมรอบและห้ามบุคคลจากภายนอกเข้าพื้นที่เลี้ยงสุกร	4 (14.3)	0 (0)	18 (54.5)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	7 (4.8)	7 (41.2)	36 (10.5)
2. ท่านจุ่มเท้าในบ่อน้ำยาฆ่าเชื้อก่อนเข้าพื้นที่เลี้ยงสัตว์	2 (7.1)	13 (100)	12 (36.4)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	5 (3.4)	8 (47.1)	40 (11.6)
3. ท่านเปลี่ยนเสื้อผ้า รองเท้าก่อนเข้าพื้นที่เลี้ยงสัตว์	5 (17.9)	0 (0)	5 (15.2)	1 (6.3)	1 (3.8)	0 (0)	0 (0)	5 (3.4)	7 (41.2)	24 (7.0)
4. ท่านไม่ให้อาหารสุกรเข้ามาในพื้นที่เลี้ยงสุกร	13 (46.4)	0 (0)	7 (21.2)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	12 (8.2)	0 (0)	32 (9.3)
5. ท่านมีการป้องกันสัตว์พาหะนำโรค เช่น นก หนู แมลง	4 (14.3)	13 (100)	2 (6.1)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	7 (4.8)	8 (47.1)	34 (9.9)
6. ท่านไม่เลี้ยงสุกรด้วยเศษอาหาร	22 (78.6)	0 (0)	17 (51.5)	16 (100)	21 (80.8)	8 (80.0)	50 (90.9)	93 (63.7)	13 (76.5)	240 (69.8)
7. ท่านมีการฆ่าเชื้อหรือทำลายเชื้อโรคยานพาหนะก่อนเข้าฟาร์ม	4 (14.3)	0 (0)	11 (33.3)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	15 (10.3)	9 (52.9)	39 (11.3)
8. ท่านไม่ใช้ฟ่อนปุ๋ยร่วมกับฟาร์มอื่น หรือมีคนผสมเทียมร่วมกับฟาร์มอื่น	18 (64.3)	0 (0)	13 (39.4)	16 (100)	26 (100)	10 (100)	55 (100)	19 (13.0)	11 (64.7)	168 (48.8)
9. หากพบสุกรป่วยตายผิดปกติ ท่านแจ้งเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์หรือผู้นำชุมชน ทันที	27 (96.4)	0 (0)	20 (60.6)	15 (93.8)	22 (84.6)	10 (100)	54 (98.2)	12 (8.2)	9 (52.9)	169 (49.1)

สรุปและวิจารณ์

ปัจจุบันการเลี้ยงสุกรในประเทศไทยมีการพัฒนาเป็นระบบฟาร์มปิดที่มีมาตรฐานการป้องกันโรคใกล้เคียงกับประเทศที่เจริญแล้ว แต่ยังคงมีเกษตรกรที่ยังมีลักษณะการเลี้ยงในรูปแบบฟาร์มรายย่อยซึ่งมีสุกรไม่เกิน 50 ตัว โดยทำในลักษณะเป็นอาชีพเสริมควบคู่ไปกับอาชีพหลัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเลี้ยงสุกรใช้พื้นที่ในการเลี้ยงน้อย สามารถแบ่งพื้นที่จากที่อยู่อาศัยเพื่อสร้างคอกเลี้ยงสุกรได้ อีกทั้งการดูแลสุกรก็ใช้เวลาและแรงงานไม่มาก (สำนักพัฒนาการปศุสัตว์และถ่ายทอดเทคโนโลยี กรมปศุสัตว์, 2548) ดังจะเห็นได้จากการศึกษาในอดีต (ศุภกร และนงลักษณ์, 2558) และจากการศึกษาครั้งนี้ว่าเกษตรกรเกือบทั้งหมดมิได้มีอาชีพเลี้ยงสุกรเพียงอาชีพเดียว ซึ่งการที่เกษตรกรไม่ได้เลี้ยงสุกรเป็นอาชีพหลักอาจทำให้เกษตรกรไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการป้องกันโรคเท่าที่ควร (Gillespie *et al.*, 2015)

ในการศึกษาครั้งนี้พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง โดยความรู้ส่วนใหญ่ที่เกษตรกรมีเป็นความรู้เรื่องมาตรการความปลอดภัยทางชีวภาพทั่วไป ซึ่งปฏิบัติเหมือนการป้องกันโรคสุกรที่สำคัญอื่น ๆ เช่น โรคอหิวาต์สุกร โรคปากและเท้าเปื่อย อันเป็นโรคที่เกษตรกรเคยพบมาก่อน ส่วนความรู้เรื่องความคงทนของเชื้อ และการทำลายเชื้อโรคที่ถูกต้องเป็นหัวข้อที่จะต้องมีการส่งเสริมให้ความรู้แก่เกษตรกรต่อไป ทั้งนี้ในประเทศที่ยังไม่มีการระบาดของโรคมียังมีปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้การป้องกันการระบาดของโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกรมีประสิทธิภาพ คือ การพบโรคเร็ว แต่การจะพบโรคได้เร็ววันนั้นเกษตรกรต้องมีความรู้เกี่ยวกับโรค โดยรู้ว่าอาการของโรคเป็นอย่างไร และมีอัตราการป่วยตายเป็นเช่นไร (Hadorn and Stärk, 2018) สำหรับการศึกษาในครั้งนี้พบว่าเกษตรกรเพียงครึ่งเดียวที่รู้จักอาการของโรคซึ่งอาจเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการระบาดของโรคได้ ซึ่งคล้ายกับการศึกษาในประเทศอังกฤษซึ่งเป็นประเทศที่ไม่พบการระบาดของโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกร โดยพบว่าเกษตรกรมีความรู้เรื่องอาการป่วยของโรคน้อยมากถึงแม้จะรู้ว่าจะมีการเกิดโรคในประเทศใกล้เคียง (Guinat *et al.*, 2016) ดังนั้นการให้ความรู้ในหัวข้ออาการของโรคก็เป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญในการส่งเสริมความรู้เช่นกัน นอกจากนี้เรื่องเนื้อหาความรู้ การศึกษาครั้งนี้ยังพบว่าอำเภอที่เกษตรกรมีความรู้ระดับดีเป็นอำเภอที่มีจำนวนเกษตรกรน้อย เช่น อำเภอศรีสำโรง อำเภอบ้านด่านลานหอย ในขณะที่อำเภอที่เกษตรกรมีความรู้ในระดับไม่ดีเป็นอำเภอที่มีจำนวนเกษตรกรมาก เช่น อำเภอกงไกรลาศ ทั้งนี้อาจเกิดจากจำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอกับจำนวนเกษตรกรทำให้ไม่สามารถให้ความรู้แก่เกษตรกรได้ทั่วถึง

ในด้านทัศนคติต่อการป้องกันโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกรพบว่าแม้เกษตรกรจะมีทัศนคติบวกต่อความรุนแรงของโรคและอยากปรับปรุงฟาร์มให้ป้องกันโรคได้ แต่ปรากฏว่ามีการปฏิบัติเพื่อการป้องกันโรคที่ค่อนข้างต่ำ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากเกษตรกรเชื่อว่ามาตรการการป้องกันโรคเป็นเรื่องที่ยุ่งยากและมีต้นทุนสูง ซึ่งลักษณะเช่นนี้คล้ายกับการศึกษาความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการป้องกันโรคพาร์วาร์เอสของผู้เลี้ยงสุกรรายย่อยในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย (ปนัดดา และคณะ, 2563) นอกจากนี้เกษตรกรครึ่งหนึ่งยังมีทัศนคติที่เป็นลบต่อการทำลายสุกรในกรณีเกิดการระบาดของโรคซึ่งความคิดเช่นนี้นำไปสู่การที่เกษตรกรจะขายสุกรที่ไม่แสดงอาการป่วยออกจากฟาร์มทั้งแบบที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจ หรืออาจนำสุกรป่วยไปฆ่าเถื่อนเพื่อลดความเสียหายทางรายได้ ซึ่งการทำเช่นนี้ทำให้เชื้อโรคแพร่กระจายไปวงกว้างและป้องกันการระบาดได้ยากขึ้น (Costard *et al.*, 2015; Chenais *et al.*, 2017)

การใช้มาตรการความปลอดภัยทางชีวภาพเป็นเครื่องมือสำคัญในการป้องกันโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกรในฟาร์มสุกร ดังจะเห็นได้ว่าการระบาดของโรคมักเกิดกับฟาร์มสุกรรายย่อยที่มีระดับมาตรการความปลอดภัยทางชีวภาพต่ำ (Amar *et al.*, 2020; Oganessian *et al.*, 2013) หรือในกรณีโรคสุกรอื่น ๆ เช่น โรคพาร์วาร์เอส ก็พบว่ามักเกิดโรคในฟาร์มสุกรที่ไม่มีมาตรการความปลอดภัยทางชีวภาพที่เหมาะสมเช่นกัน (กิติภัทท์ และเสกสิทธิ์, 2554) สำหรับการศึกษาครั้งนี้พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีการปฏิบัติเพื่อป้องกันโรคในระดับต่ำในหลายประเด็น

เช่น ครึ่งหนึ่งของเกษตรกรมีพฤติกรรมไม่แจ้งเจ้าหน้าที่รัฐเมื่อพบสุกรป่วยตายผิดปกติ ซึ่งหากเกิดการระบาดของโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกรขึ้นในประเทศไทย พฤติกรรมเช่นนี้อาจทำให้การควบคุมโรคทำได้ช้าและเกิดการระบาดของโรคไปยังพื้นที่อื่นได้ (Fasina *et al.*, 2010) ทั้งนี้สาเหตุที่เกษตรกรไม่ยอมรายงานโรคอาจเกิดจากการกลัวเสียชื่อเสียงหากเพื่อนบ้านรู้ว่าฟาร์มของเกษตรกรเกิดโรคระบาด หรือคิดว่าตนเองสามารถควบคุมโรคเองได้โดยไม่ต้องพึ่งความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่รัฐ (Vergne *et al.*, 2014) ประเด็นอื่นที่มีการปฏิบัติน้อยและเสี่ยงทำให้เกิดการระบาด เช่น การเลี้ยงสุกรด้วยเศษอาหารซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการระบาดของโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกรปัจจัยหนึ่ง (Heilmann *et al.*, 2020) ในการศึกษาครั้งนี้แม้ว่าพฤติกรรมการเลี้ยงสุกรด้วยเศษอาหารที่เหลือจากการบริโภคของมนุษย์จะมีจำนวนเพียงหนึ่งในสามของเกษตรกร แต่ก็อาจเป็นจุดเสี่ยงที่ทำให้เกิดโรคได้เนื่องจากจังหวัดสุโขทัยมีนักท่องเที่ยวที่มาจากต่างประเทศซึ่งอาจนำเอาผลิตภัณฑ์จากสุกรเข้ามาบริโภคในจังหวัดสุโขทัยได้ ทั้งนี้ตั้งแต่มีการรายงานการพบโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกรในประเทศจีน ประเทศไทยได้มีการเฝ้าระวังผลิต ภัณฑ์จากสุกรที่นักท่องเที่ยวนำมาติดตัวมาด้วย โดยการเฝ้าระวังระหว่างปี พ.ศ. 2560-2561 ตรวจพบสารพันธุกรรมของเชื้อไวรัสอหิวาต์แอฟริกาในสุกรถึงร้อยละ 8.5 (Songkasupa *et al.*, 2020)

มีหลายการศึกษาที่พบว่าความรู้และทัศนคติมีบทบาทสำคัญที่ทำให้มนุษย์เพิ่มพฤติกรรมการป้องกันโรค (Lee *et al.*, 2021) สำหรับการศึกษาในครั้งนี้พบความสัมพันธ์ของพฤติกรรมกับทัศนคติ และพฤติกรรมกับความรู้ของเกษตรกรในระดับต่ำ นั่นแสดงถึงแนวโน้มว่าหากเกษตรกรมีความรู้หรือทัศนคติที่เป็นบวกมากขึ้นก็อาจส่งผลให้มีพฤติกรรมการป้องกันโรคที่ดีขึ้นได้ไม่มากนักน้อย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสิ่งที่หน่วยงานรัฐสามารถทำเพื่อช่วยให้เกษตรกรมีพฤติกรรมการป้องกันโรคที่ดีขึ้น คือ การให้ความรู้ที่ถูกต้องครบถ้วนและต้องแสดงให้เกษตรกรเห็นว่าการใช้มาตรการความปลอดภัยทางชีวภาพเป็นเรื่องที่ช่วยป้องกันความสูญเสียทางเศรษฐกิจของเกษตรกรในระยะยาว และทำให้อาชีพเลี้ยงสุกรมีความยั่งยืนมากขึ้น ทั้งนี้ในการสร้างทัศนคติบวกดังกล่าวอาจจะต้องมีการทำตัวอย่างให้เกษตรกรเห็น (กลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรังสำนึกโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2559) เช่น การสร้างต้นแบบฟาร์มสุกรรายย่อยที่มีระบบการเลี้ยงและการป้องกันโรคที่เหมาะสมโดยใช้ต้นทุนไม่สูงเพื่อให้เกษตรกรได้มาศึกษาและเกิดความเชื่อมั่นจนเกิดการปฏิบัติตามมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. การจัดทำฟาร์มต้นแบบฟาร์มสุกรรายย่อยที่มีระบบป้องกันโรคโดยใช้ต้นทุนต่ำเพื่อเป็นตัวอย่างให้เกษตรกรรายย่อยได้ศึกษาและเห็นถึงต้นทุนและกำไรที่ได้จากการเลี้ยงสุกรแบบมีระบบการป้องกันโรคที่ดี อาจเป็นอีกวิธีที่จะช่วยให้เกษตรกรมีทัศนคติเรื่องต้นทุนจากการป้องกันโรคที่ดีขึ้นได้
2. อำเภอที่มีจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อยจำนวนมาก อาจต้องมีการเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่เพื่อให้เพียงพอต่อจำนวนเกษตรกร เพื่อให้สามารถดูแลเกษตรกร ให้ความรู้ แนะนำการเลี้ยงและการป้องกันโรคที่เหมาะสมได้อย่างทั่วถึง
3. การผลักดันให้มาตรฐานฟาร์มที่มีระบบการป้องกันโรคและการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม (GFM) ของฟาร์มสุกรให้เป็นมาตรฐานบังคับอาจช่วยให้เกษตรกรมีพฤติกรรมปฏิบัติในการป้องกันโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกรที่ดีขึ้น ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงศักยภาพทางการเงินของเกษตรกรในการทำตามมาตรฐานดังกล่าว ซึ่งอาจต้องมีการส่งเสริมเรื่องการรวมกลุ่มเกษตรกร การจัดตั้งสหกรณ์ หรือการให้สินเชื่อแก่เกษตรกร

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสุโขทัยและสำนักงานปศุสัตว์อำเภอในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย ที่ให้การสนับสนุนในการจัดทำผลงานวิชาการ ขอขอบคุณเกษตรกรผู้เลี้ยงสุกรรายย่อยในพื้นที่จังหวัดสุโขทัยที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม และขอขอบคุณคณะกรรมการพิจารณาผลงานวิชาการปศุสัตว์เขต 6 ทุกท่าน ที่ให้คำแนะนำและสนับสนุนให้ผลงานนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. 2559. หลักสูตรการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ สำหรับพยาบาลผู้จัดการรายกรณีโรคเรื้อรัง. พิมพ์ครั้งที่ 1. สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกฯ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- กิติภักดิ์ สุจิต และ เสกสิทธิ์ สิงห์แจ่ม. 2554. การระบาดของโรคพาร์วาร์เอสในฟาร์มสุกรรายย่อย จังหวัดพิษณุโลก กันยายน - ธันวาคม 2553. ผลงานและบทความวิชาการ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคเหนือตอนล่าง. แหล่งที่มา: <http://vrd-sn.dld.go.th/webnew/index.php/th/qa-menu-2/survey-menu/624-2021-02-15-05-14-22>, 15 มิถุนายน 2564.
- สำนักควบคุม ป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์. 2562. แผนเตรียมความพร้อมเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกร และแนวทางเวชปฏิบัติของโรคอหิวาต์แอฟริกาในสุกร. พิมพ์ครั้งที่ 1. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด. นนทบุรี.
- สำนักพัฒนาการปศุสัตว์และถ่ายทอดเทคโนโลยี กรมปศุสัตว์. 2548. การเลี้ยงสุกร. พิมพ์ครั้งที่ 4. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด. กรุงเทพฯ.
- ศุภกร พรหมดวงดี และ นงลักษณ์ สุพรรณไชยมาตย์. 2558. การจัดการธุรกิจการเลี้ยงสุกรรายย่อยกรณีศึกษาในพื้นที่ตำบลดินดำ อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น. แกนเกษตร 43 ฉบับพิเศษ 1 : 749-754.
- Amar, S., L.D. Boni, A.D. Voux, L. Heath, P. Geertsma. An outbreak of African swine fever in small-scale pigs, Gauteng, South Africa, July 2020. *Int. J. Infect. Dis.* in press.
- Chenais, E., S. Boqvist, S. Sternberg-Lewerin, U. Emanuelson, E. Ouma, M. Dione, T. Aliro, F. Craford, C. Masembe, K. Ståhl. 2017. Knowledge, Attitudes and Practices Related to African Swine Fever Within Smallholder Pig Production in Northern Uganda. *Transbound. Emerg. Dis.* 64(1):101-115.
- Costard, S., F.J. Zagmutt, T. Porphyre, D.U. Pfeiffer, 2015. Small-scale pig farmers' behavior, silent release of African swine fever virus and consequences for disease spread. *Scientific Reports* 5(1):17074.
- Fasina, F.O., D. Shamaki, A.A. Makinde, L.H. Lombin, D.D. Lazarus, S.A. Rufai, S.S. Adamu, D. Agom, V. Pelayo, A. Soler, A. Simón, A.J. Adedeji, M.B. Yakubu, S. Mantip, A.J. Benshak, I. Okeke, P. Anagor, D.C. Mandeng, B.O. Akanbi, A.A. Ajibade, I. Faramade, M.M. Kazeem, L.U. Enurah, R. Bishop, R. Anchuelo, J.H. Martin, C. 2010. Gallardo. Surveillance for African swine fever in Nigeria, 2006-2009. *Transbound. Emerg. Dis.* 57(4):244-253.
- Gallardo, M.C., A.d.l.T. Reoyo, J. Fernández-Pinero, I. Iglesias, M.J. Muñoz, M.L. Arias. 2015. African swine fever: a global view of the current challenge. *Porc. Health. Manag.* No. 21.
- Gillespie, A., D. Grove-White, H. Williams. 2015. Husbandry, health and biosecurity of the smallholder and pet pig population in England. *Veterinary Record* 177(2):47.

- Guinat, C., B. Wall, L. Dixon, D.U. Pfeiffer. 2016. English Pig Farmers' Knowledge and Behaviour towards African Swine Fever Suspicion and Reporting. PLoS ONE 11(9):e0161431.
- Hadorn, D.C. and K.D. Stärk. Evaluation and optimization of surveillance systems for rare and emerging infectious diseases. 2008. Veterinary research 39(6):57.
- Heilmann, M., A. Lkhagvasuren, T. Adyasuren, B. Khishgee, B. Bold, U. Ankhanbaatar, G. Fusheng, E. Raizman, K. Dietze. 2020. African Swine Fever in Mongolia: Course of the Epidemic and Applied Control Measures. Vet. Sci. 7(1): 24.
- Lee, M., B.A. Kang, M. You. 2021. Knowledge, attitudes, and practices (KAP) toward COVID-19: a cross-sectional study in South Korea. BMC Public Health 21:295.
- Jurado, C., M. Martínez-Avilés, A.D.L. Torre, M. Štukelj, H.C.D.C. Ferreira, M. Cerioli, J.M. SánchezVizcaino S. Bellini. 2018. Relevant Measures to Prevent the Spread of African Swine Fever in the European Union Domestic Pig Sector. Front. Vet. Sci. 5:77.
- Oganesyan, A.S., O.N. Petrova, F.I. Korennoy, N.S. Bardina, A.E. Gogin, S.A. Dudnikov. 2013. African swine fever in the Russian Federation: spatio-temporal analysis and epidemiological overview. Virus Res. 173(1):204-211.
- Office International des Epizooties (OIE). 2020 .Global situation of african swine fever. Available source : https://www.oie.int/fileadmin/Home/eng/Animal_Health_in_the_World/docs/pdf/Disease_cards/ASF/Report_47_Global_situation_ASF.pdf, October 19, 2020.
- Songkasupa, T., A. Dokphut, , P. Boonpornprasert. 2020. Detection of African swine fever virus in confiscated pork products brought into Thailand during 2018-2019. Thai J. Vet. Med. 50 (Suppl.), 257-259.
- Vergne T, Guinat C, Petkova P, Gogin A, Kolbasov D, Blome S, *et al.* Attitudes and beliefs of pig farmers and wild boar hunters towards reporting of African Swine fever in Bulgaria, Germany and the Western part of the Russian Federation. Transbound. Emerg. Dis. 63(2):e194-204.
- World Health Organization. 2008. Advocacy, communication and social mobilization for TB control: A guide to developing knowledge, attitude and practice surveys. Available source : <https://apps.who.int/iris/handle/10665/43790>, June 15, 2021.